

ka svega što jest — bilo bi Marxovo mišljenje tek empiricistički historicizam, sociologizam i relativizam, garniran i nadopunjen jednom nemoćnom, apstraktnom i praznom, ljudsko kao samo ljudsko (formalno) razumijevajućom antropologijom, koja bi ostala u svog podrijetla i svojih konsekvencija nesvjesnoj nedorečenosti (kakova je na primjer svojstvena Diltheyevoj životno-filozofijskoj antropologiji i na njoj, naposljetku, utemeljenoj „tipologiji nazora o svijetu“). Sav Marxov napor oko „realiziranja filozofije“ bio bi tada samo nesporazum mladenačke lijeve hegelovske ideoložičnosti, koji kao da je Marx morao napustiti pred nekom posebnoznanstvenom obaveznošću historijskih činjenica. Nikada Marx ne bi mogao misliti da će *istinski razvoj* (u smislu Hegelove „istinske beskrajnosti“, S.W., 10, ed. Glockner, System der Philosophie, Dritter T., Die Philosophie des Geistes, Dodatak § 386, str. 43) „proizvodne snage“ rada (paradigmatički ocrtan u „višoj djelatnosti“ u „slobodnom vremenu“ = znanstvenom radu, radnoj znanosti; „Grundrisse“, I. c., str. 499), kao prava povijest, za razliku od pretpovijesti, nesmetano se moći zbivati, kad se revolucionarno ukine „posljednji antagonistički oblik društvenog procesa produkcije“ (MEW 13, str. 9). Nikada Marx ne bi mogao misliti da je „realno“ ukidanje političko-ekonomijskih kategorija kao takvih, preduvjet pomirenja, sjedinjenja do istovetnosti znanosti i zbilje, od kojeg „zahtjeva“ i „programa“ on nikada nije odstupio, nego je naprotiv, Hegelu zamjerao što je mišljenje i zbilju, a u ovoj egzistenciji i bit, pomirio samo u elementu filozofijskog „mišljenja“, a ne u elementu same zbilje, te, primjereno načelu „ukidanja“ (Aufheben) „u čemu su povezani nijekanje i čuvanje (Aufbewahrung), potvrđivanje (Bejahung), ostao u „lošem pozitivizmu“ i „prividnom fakticizmu“ (MEW Ergänzt., Erster T., str. 581). Stoga se nije Hegelu s pravom predbacila „ako-